

עין משפט
נר מצוה

בג א מיי פכיו מה' שבת הלכה כ סמנ שס טוש"ע אריח סימן שיא סעיף ז:
בד ב מיי פ"ד מהלכות אכל הלכה ה סמנ עשין ז טוש"ע יו"ד ס"י שלט סעיף א:
בז ג סמנ עשין עט:
בז ד מיי פ"ב מהלכות משנה הלכה א:
בז ה מיי פ"ה מהלכות מתנות עניים הל"ץ [וכה] עבדים פ"ט הל"ח] טוש"ע יו"ד סימן רמז סעיף ג:

תורה אור השלם

1 דמי אשר לא ירתק חבל הכסף ויתרץ גלת היתוב ויתשבר בד על חבובע ותרץ תגלגל אל הבור:

2 דמי גער לכב את הורע ויריחי פרש על פניכם פרש חגיבס וקשא אחכם וקשא ב ג אלקי:

3 במותם חפשי בבזו חללים שכבי קבר אשר לא וברתם עוד ותרקב מידך גנור:
תחלים פז ו
4 ומוראכם וחתכבי יתקה על כל חית הארץ ועל כל עוף השמים בכל אשר תרמש ותאקדה ובכל דגי תים בידכם נתנה:

בראשית ט ב
5 ואדם ביקר כל יליץ נמשל כבודתה נדמה:

תחלים מט יג

6 חזר את בוראיך בימי בחוריתך עד אשר לא יבאו ימי הקדעה והגיעו שנים אשר תאמר אין לי בדם חפץ:
קהלת טו א
7 כי לא יחדל אביון מקרב לבקר בתחת לו כי בגלגל לאמר פתח תפתח את ירך לאחריך לענוד ולאיבוק בארצך:
דברים טו יא
8 נתון תתן לו ולא ירע לבקר בתחת לו כי בגלגל תדבר הוה ויברך ה' אלהיך בכל מעשך ובכל משלך ירך:
דברים טו י
9 ולא ידבק בידך מנאקמ מן החרם למען ישוב יי מתירן אפו ונתן לך רחמים ורחמך ותרפך כאשר נשבע לאבותיך:

דברים יג יח

10 עד אשר לא תחשך השמש והאור והירח והחוכבים ושוב העבים אחר הקשם:
קהלת יב ב

גליון הש"ס

גב' קרקע בקרקע מיהלפא.
סה"י לעיל דף טז ע"ב ועיי' בתוספות שם ד"ה גוריה:

מוסף רש"י

אמר לו אין מדיחין.
ללמא חמי לנשווי גומות [ע"כ ח.].
נקיטנין.
מסורת מנחומיט [שבוין ח.].
לא יחדל.
משמע לעולם.
חלמא יס עניות ועשירות.
ש"מ תמנות ענתננחלו הניחויס ולא יהיה כנעני עוד [וכריה די] לא ליתנות המשות' תנננחלו, שכן מן העולם היה, דלס כ מלך לך אמינן [ע"כ ח.].
הדרן עלך שואל

קנא:

שימטין. שלא יסריח מחמת חוס הסדין והכרים:
קושטין אס הלחי. של מת שהיה פיו הולך ונפתח קושרין את לחיו כדי שלא יפתח פיו יומר:
ולא שיעלה. להסגר ממה שנפתח דהיינו מזוז אצר אלא שלא יוסף ליפתח:
סומטין אוסה כספסל.

שפעלה. דהיה ליה צונה:
גב' ואמר

לו אין סנין. חלמא דבר האסור לטלטל אסור לסוך:
קרקע בקרקע מיהלף. כלומר ההוא ללא משוס טלטול הוא אלא משוס אשוויי גומות ואע"ג דמרחץ רלפת אבנים הוא וליכא למיחש לאשוויי גומות מיהלף מיהא בקרקע אחר:
כל זרכי המס לאשוויי מאי. דלא תנן:
כלי מיקר. שמיציאס קרירות כגון זכוכית:
ואף שמה אמר כחכסמו. שכריסו של מת נופתח ונבקעת:
זס חוט השדרס. שהוא כמין חבל ולבן ככסף:
זו אמה. שהוא מעין של תולדה כמו גולות מים [יהושע טו]:
זס פרס. וגלגל לשון גלל [יחזקאל ד]:
אל הכור. שנופל לתוך פיו:
כהגיס. בתענוגיס:
בתנ"י אין מעלמין. את עיניו צצבת אפילו אחר יליאת הנפש דמזוז **זו אכר: שופך דמים**. כדמפרש צצרייתא צגמ' שצטורה מועט מקרב מיתתו:
גב' ואוחז צשני גודלי רגליו. עורלן כצצבעותיו:
וחסס. לשון חיותכס:
אריס אזי מרי לא נפיל. להורגן כדכתי'

ונופלת לו על פניו ואומרת לו טול מה שנתת בי:
בתנ"י אין מעעמין את המת בשבת ולא בחול עם יציאת נפש יזהמעצים עם יציאת הנפש הרי זה שופך דמים:
גב' תנו רבנן המעעצמו עם יציאת הנפש הרי זה שופך דמים משל לגר שכבה והולכת אדם מניה אצבעו עליה מיד כבתה תניא ר'שב"ג אומר הרוצה שיתעעצמו עיניו של מת נופח לו יין בחוטמו ונותן שמן בין ריסי עיניו ואוחז בשני גודלי רגליו והן מתעעצמין מאליהן תניא רשב"ג אומר תינוק בן יומו חי מחללין עליו את השבת דוד מלך ישראל מת אין מחללין עליו את השבת תינוק בן יומו חי מחללין עליו את השבת ר'שב"ג אומר תינוק שישמור שבתות הרבה דוד מלך ישראל מת אין מחללין עליו כיון שמת אדם בטל מן המצות והיינו ר'א"ר יוחנן ב'במותים חפשי כיון שמת אדם נעשה חפשי מן המצות ותניא ר' שמעון בן אלעזר אומר תינוק בן יומו חי אין צריך לשומרו מן החולדה ומן העכברים אבל עוג מלך הבשן מת צריך לשומרו מן החולדה ומן העכברים שנאמר י'ומוראכם וחתכם יהיה כל זמן שאדם חי אימתו מוטלת על הבריות כיון שמת בטלה אימתו אמר רב פפא ר'נקיטינן אריה אבי תרי לא נפיל הא קא חזינן דנפיל ההוא כדרמי בר אבא דאמר רמי בר אבא ר' אין חיה שולטת באדם עד שנדמה לו כבהמה שנאמר ר'אדם ביקר כל ילין נמשל כבהמות נדמו אמר רבי חנינא ר'אסור לישן בבית יחידי וכל הישן בבית יחידי אחזתו לילית ותניא רשב"א אומר עשה עד שאתה מוצא ומצוי לך ועורך בידך ואף שלמה אמר בחכמתו ר'זכור את בוראיך בימי בחורותיך עד [אשר] (ש) לא יבואו ימי הרעה י'אלו ימי הוקנה והגיעו שנים אשר תאמר אין לי בהם חפץ אלו ימי המשיח שאין בהם לא זכות ולא חובה ופליגא דשמואל ר'דאמר שמואל אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שיעבוד מלכויות בלבד שנא' ר'כי לא יחדל אביון מקרב הארץ תניא ר' אלעזר הקפר אומר לעולם יבקש אדם רחמים על מדה זו שאם הוא לא בא בא בנו ואם בנו לא בא בא בנו בא שנאמר ר'כי בגלל הדבר הזה תנא דבי ר' ישמעאל גלגל הוא שחוזר בעולם א"ר יוסף נקיטינן האי צורבא מרבנן לא מיעני והא קא חזינן דמיעני אם איתא דמיעני אהדורי אפתחא לא מיהדר אמר לה רבי חייא לדביתהו כי אתי עניא אקדימי ליה ריפתא כי היכי דלקדמו לבניך אמרה ליה מילט קא לייטת להו אמר לה קרא קא כתיב כי בגלל הדבר הזה ותנא דבי ר' ישמעאל גלגל הוא שחוזר בעולם תניא ר' גמליאל ברבי אומר ר'ונתן לך רחמים ורחמך והרבך ר'הכל המרחם על הבריות מרחמין עליו מן השמים וכל שאינו מרחם על הבריות אין מרחמין עליו מן השמים ר'עד אשר לא תחשך השמש והאור זו פדחת והחוטם והירח זו נשמה והכוכבים אלו הלסתות ושובו העבים אחר הגשם זו מאור עיניו של אדם שהולך אחר הבכי אמר שמואל האי דמעתא עד ארבעין שנין הדרא מכאן ואילך לא הדרא ואמר רב נחמן האי כוחלא עד ארבעין שנין מרווח מכאן ואילך אפילו מליא ר'כאביסנא דגירדאי אוקומי מוקים ארווחי לא מרווח מאי קא משמע לן דכמה דאלים מכוחלא טפי מעלי ר' חנינא שכיבא ליה ברתיה לא הוה קא בכי עלה אמרה ליה דביתהו תרגולתא אפיקת מביתך אמר לה תרתי תכלא ועיורא סבר לה כי הא דאמר רבי יוחנן משום רבי יוסי בן קצרתה ר'שש דמעות הן שלש יפות ושלש רעות של עשן ושל בכי ושל

שואל פרק שלשה ועשרים שבת

ומוראכס מרי וכתיב על כל חית הארץ ואפי' ארי:
כדרמי בר אבא. דנקנסה עליו מיתה ונדמה לארי כבהמה:
נמשל. מי שחיה מושלת זו צידוע שכבהמה נדמה:
עשה. לדקה:
עד שאסה מואל. למי לעשות:
ומאזי לך. ממון:
ועורך צידך. עודך כרשומך קודם שחמות:

לא זכוס. לא דבר לזכות זו שכולס עשירים:
ולא חובס. לאמך לב ולקפוץ יד:
על מדה זו. שלא יבא לידי עניות דדבר המזומן הוא לבא או עליו או על בנו או על בן בנו:
ונסן לך רחמים. שמתרס על הצריות:
זו פדחס. המלת שהוא חלק ומצהירס) יותר מכל הפרדוף:
זס חוטס. שהוא מואר פני אדם:
זו נשמה. כדכתיב נר אלהים נשמת אדם (משלי כ):
הנסכוס. לחיים:
ושזו העצים. חשכת עינים יבא ויכסה המאור אחר שירצה צצכיה צוקותו מחמת תשוס כח זכרות רבות עליו:
מרוות. מאור עינים:
אפילו מליא. כחלל צעיניו כמכחול גדול:
כאביסנא של גרדאי. כוזב של גרדייס אינשוצול"ש צלע"ז:
אוקומי ר'המאור מוקיס שלא יחשיך יותר ממה שהוא:
מאי קמ"ל. צהא דלאמר אפי' כאציסנא דגרדאי:
אליס. עב:
מכותל. עץ שהוא מכנים צשופרת ונותן צעיניו וקורין לו מכחול:
פיכלא ועיורא. שיכול צניס ועיורון הדמעה:
של צני. מתוך אצל זכרה:
של

עם יציאת נפש יזהמעצים עם יציאת הנפש הרי זה שופך דמים:
גב' תנו רבנן המעעצמו עם יציאת הנפש הרי זה שופך דמים משל לגר שכבה והולכת אדם מניה אצבעו עליה מיד כבתה תניא ר'שב"ג אומר הרוצה שיתעעצמו עיניו של מת נופח לו יין בחוטמו ונותן שמן בין ריסי עיניו ואוחז בשני גודלי רגליו והן מתעעצמין מאליהן תניא רשב"ג אומר תינוק בן יומו חי מחללין עליו את השבת דוד מלך ישראל מת אין מחללין עליו את השבת תינוק בן יומו חי מחללין עליו את השבת ר'שב"ג אומר תינוק שישמור שבתות הרבה דוד מלך ישראל מת אין מחללין עליו כיון שמת אדם בטל מן המצות והיינו ר'א"ר יוחנן ב'במותים חפשי כיון שמת אדם נעשה חפשי מן המצות ותניא ר' שמעון בן אלעזר אומר תינוק בן יומו חי אין צריך לשומרו מן החולדה ומן העכברים אבל עוג מלך הבשן מת צריך לשומרו מן החולדה ומן העכברים שנאמר י'ומוראכם וחתכם יהיה כל זמן שאדם חי אימתו מוטלת על הבריות כיון שמת בטלה אימתו אמר רב פפא ר'נקיטינן אריה אבי תרי לא נפיל הא קא חזינן דנפיל ההוא כדרמי בר אבא דאמר רמי בר אבא ר' אין חיה שולטת באדם עד שנדמה לו כבהמה שנאמר ר'אדם ביקר כל ילין נמשל כבהמות נדמו אמר רבי חנינא ר'אסור לישן בבית יחידי וכל הישן בבית יחידי אחזתו לילית ותניא רשב"א אומר עשה עד שאתה מוצא ומצוי לך ועורך בידך ואף שלמה אמר בחכמתו ר'זכור את בוראיך בימי בחורותיך עד [אשר] (ש) לא יבואו ימי הרעה י'אלו ימי הוקנה והגיעו שנים אשר תאמר אין לי בהם חפץ אלו ימי המשיח שאין בהם לא זכות ולא חובה ופליגא דשמואל ר'דאמר שמואל אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שיעבוד מלכויות בלבד שנא' ר'כי לא יחדל אביון מקרב הארץ תניא ר' אלעזר הקפר אומר לעולם יבקש אדם רחמים על מדה זו שאם הוא לא בא בא בנו ואם בנו לא בא בא בנו בא שנאמר ר'כי בגלל הדבר הזה תנא דבי ר' ישמעאל גלגל הוא שחוזר בעולם א"ר יוסף נקיטינן האי צורבא מרבנן לא מיעני והא קא חזינן דמיעני אם איתא דמיעני אהדורי אפתחא לא מיהדר אמר לה רבי חייא לדביתהו כי אתי עניא אקדימי ליה ריפתא כי היכי דלקדמו לבניך אמרה ליה מילט קא לייטת להו אמר לה קרא קא כתיב כי בגלל הדבר הזה ותנא דבי ר' ישמעאל גלגל הוא שחוזר בעולם תניא ר' גמליאל ברבי אומר ר'ונתן לך רחמים ורחמך והרבך ר'הכל המרחם על הבריות מרחמין עליו מן השמים וכל שאינו מרחם על הבריות אין מרחמין עליו מן השמים ר'עד אשר לא תחשך השמש והאור זו פדחת והחוטם והירח זו נשמה והכוכבים אלו הלסתות ושובו העבים אחר הגשם זו מאור עיניו של אדם שהולך אחר הבכי אמר שמואל האי דמעתא עד ארבעין שנין הדרא מכאן ואילך לא הדרא ואמר רב נחמן האי כוחלא עד ארבעין שנין מרווח מכאן ואילך אפילו מליא ר'כאביסנא דגירדאי אוקומי מוקים ארווחי לא מרווח מאי קא משמע לן דכמה דאלים מכוחלא טפי מעלי ר' חנינא שכיבא ליה ברתיה לא הוה קא בכי עלה אמרה ליה דביתהו תרגולתא אפיקת מביתך אמר לה תרתי תכלא ועיורא סבר לה כי הא דאמר רבי יוחנן משום רבי יוסי בן קצרתה ר'שש דמעות הן שלש יפות ושלש רעות של עשן ושל בכי ושל

מסורת הש"ס

א) לעיל מה.
ב) לעיל מ.
ג) בקרא אשר לא.
ד) נני' העריך לון מחללין סי' וכל המחמין סי' פירוש סוממין עיי' המה לאחר המיתה כדי שלא ידיו עיניו פתוחות כענין שנאמר ויוסף ישיב ידו על עיניו ע"כ ועיי' לעיל דף עז:
אביעזר לכו מחללין מנן או מעמלן וכו' ואשר ע"כ כדור דעניות הוא שהקדימו צדסום קודם לנ' כמשנה ובצרייתא דהכא וגם צפרשי' דהכא אמננס ברי"ף והרמ"ש הגירסא כמשנה ובצרייתא על נסן המ' קודם לנ' וכי"א כמשנה כמשניות ובפי' הרב זכבד העיו"ש לון מחללין כמו עולם עיניו סי' ט"ז.
ב) צ"י אחת ר"ש בן אלעזר.
ו) יוחנן פה"י.
ז) לעיל ג.
זדה טא"ע"ש.
ח) נפי' פרשי' צעיניו ה.
י'הי' והלמן פירושו ע"ז.
יא) פסחדיין לח:
ע"ש.
יב) כדכות לז:
לעיל טב.
פסחים סס.
סנהדרין טא:
גמ',
ס) [תוספתא דצ"ק פ"ט],
ז) נפילה לנ:
ע"ש.
ח) נני' העריך כחכסאל.
ז) [אדרי"י פמ"ה],
ז) כפ"י:
ומציה"ב,

הנחות הב"ח

א) גב' שלא ידא תפוח:
ב) רש"י ד"ה אוקומי.
מוקים המאור שלא:

לעזי רש"י

אינשובל"ש

אנינשובל"א.
הקורות שאלמן מחובר השתי.

רבינו חננאל

אוראלור דברי רי"מ נסביה בדרך גררה בפרק כירה בענין דברים של (חול) [קדש] אסור ואמורה (כלה"ק) ובלשון חול] אלא אם הוא לאפרושי מאיסורא, כגון זה שא"ר פאר להלמדידו אין מדיחין ואין סכין בלשה"ק, אבל הרואה שסכין ומדיחין המת לא יחיד הודחה וסיכה בקרקע, ולפיכך התייר רי"מ הדחת המת וסיכתו ולא גזר סיכת המת והדחתו מפני סיכת מרחץ והדחתו. כל צרכי המת. כלל זה להדיח הא דת"ר מביאין כלי מיקר וכלי מחכות ומניחין לו על כריסו [קדש] בשבת שלא פתח, ופוקקין נקביו בשביל שלא תיכנס בהן הרוח, ואף שלמה אמר בחכמתו עד אשר לא ירתק חבל הכסף וכו', ופשוטה היא. אין מאמצינ את המת בשבת וכו'. פי' מאמצינ סתומין את עיני המת. ת"ר המאמץ עם יציאת נפש אפילו בחול הרי זה שופך דמים משל לגר שכבה וכו'. תניא ר"ש בן אלעזר אומר תינוק בן יומו חי מחללין עליו את השבת שומד ומשמר שבתות הרבה, דוד מלך ישראל מת אין מחללין עליו את השבת לפי שבטל מן המצות, והיינו דא"ר יוחנן מאי דכתיב במתים חפשי כיון שמת אדם נעשה חפשי מן המצות.

א) נגלה דסבר כגון אחס מצינו וסיף ללא נמשקין כלן כגמ' והלמן ריא"ש מעשה בתלמודו של רי"מ.